

Uçurumun Eşiğindeki Rusya: Putinizm Üzerindeki Vekalet Savaşları - Fatih Ceylan

21 Şubat 2023'te Rusya Federal Meclisi'ne hitaben yaptığı konuşmada Putin, geçen yıl Şubat ayında Ukrayna'ya karşı başlattığı 'özel askeri operasyonun' öncesinde ve sonrasında sıkça kullandığı nükleer kartı yeniden sahneye sürdü. Bu kere Putin'in hedefinde ABD ile Rusya arasında 2010 yılında imzalanan [Yeni START Antlaşması](#) vardı. Putin, iki ülke arasında stratejik nükleer savaş başlıklarının sayısını kısıtlayan Antlaşmayı askıya aldığını ve karada konuşlu yeni stratejik sistemlerin muharip görevler için hazır hale getirildiklerini

açıkladı. Mevcut durumda nükleer silahların kontrolü alanındaki tek antlaşma olan Yeni START'ın Rusya tarafından askıya alınması küresel silahların kontrolünü ve silahsızlanma mimarisinin geleceğini daha da belirsiz kıldı.

Putin'in [açıklamasında](#) dikkat çeken diğer bir husus, ABD'nin nükleer silah denemelerine başlaması halinde Rusya'nın buna karşılık vereceği, bu bağlamda 'küresel stratejik eşitliğin' tahrip edilmesine olanak tanımayacağı yolundaki ifadeydi.

Rusya'nın Batı'dan kaynaklı varoluşsal bir tehditle karşı karşıya bulunduğunu yineleyen Putin, bu tehdidi sadece güvenlik alanıyla sınırlı tutmayıp, Rusya'nın 'manevi/ruhani' değerlerine dönük bir saldırı olarak da tanımladı. Kısacası, Putin'e göre Rusya her yönden Batı'nın saldırısı altındaydı. Bu bağlamda, Rusya'nın 2009 yılı sonrası ilan ettiği, en son Temmuz 2021'de güncellenen [güvenlik stratejilerinde](#) somut izdüşümleri açıkça görülen 'Avrupa-Asya (Avrasya)' yanlısı Rus yönetici sınıfının zihinsel dünyasının kodları bir kez daha teyit edildi.

Esasen Putin'in son olarak dile getirdikleri, 'yerel bir çatışma' olarak nitelediği Ukrayna'da başlattığı savaşa giden süreçte kendisinin ve yakın çevresinin 2021 yılı boyunca sergilemekten sakınmadıkları açık beyan ve tutumlarıyla örtüşen, dolayısıyla herhangi yeni bir husus içermeyen söylemden ibaretti. Ukrayna yönetimini ve halkını aşağılayan şu ifade aslında Temmuz 2021'de Ukrayna üzerine yayımladığı [uzun makalesinin](#) özünü yansıtıyordu: *"Ukrayna halkı, Kiev rejimi ile Ukrayna'yı siyasi, askeri ve ekonomik anlamda işgal eden mevcut rejimin Batı'daki ağababalarının rehinesi haline gelmiştir. Bugün Ukrayna rejimi özünde kendi ulusal çıkarlarına değil, üçüncü ülkelerin çıkarlarına hizmet etmektedir."* Mevcut güç dengeleri dikkate alındığında, siyaset kurumundakileri de kapsayan çeşitli düzeylerdeki yöneticileriyle, düşünürleriyle, bilim insanlarıyla, meslek erbabıyla, bünyesinde Rusça veya başka bir dil konuşan toplum kesimleri bulunsa da kendine özgü geçmişi, benliği ve kültürüyle bir başka ülke halkını bu denli küçümseyen, hatta yok sayan çarpık bir

anlayışın 21. yüzyılda kendisine yer edinmesini ve sahada başarı sağlamasını beklemek
gerçekliğin sınırlarını zorlamak olur.

Türkiye dahil Batı ülkelerindeki kimi çevrelerin
Ukrayna'da bir 'vekâlet savaşı' yürütüldüğü tezine bizzat Putin son yaptığı
çıkışla meydan okudu. Putin'e göre Ukrayna'da bir yıldır süren savaş, Batı'nın
küresel
bir cepheleşme safhasına sürüklediği 'yerel bir çatışmadır'. Diğer yandan Putin,
Avrupa güvenliğini doğrudan sarsan bu 'yerel çatışma'yı Rusya'ya yönelik
güvenlik-kültür-ilahi-dinsel bileşkeleri de bulunan 'varoluşsal bir tehdidin'
parçası olarak görerek kendi içinde çelişkili bir bakış açısının altına yeniden
imza atmaktadır. Putin'in Ukrayna'da başlattığı savaş, uzak ve yakın tarihte
örneklerine
Rusya dışında da sıkça tanık olduğumuz emperyal bir dürtünün eseridir.

Rusya'nın bu hamlesi karşısında uluslararası
toplumun aktörlerinin seyirci kalmasını beklemek veya bu adımı örneğin ABD'nin
geçmişte
Vietnam'da, 2. Körfez Savaşı'nda, Latin Amerika ülkelerinde kendi hatalı
eylemleri
dolayısıyla günah çıkartacak yönde kabullenmelerini ummak romantik bazı
duyguların dışı vurumundan ibarettir.

Nitekim, geçen yıl Şubat ayından bu yana genel
anlamıyla Batı dünyası harekete geçmiş, kendi bünyesindeki birliği pekiştirmiş,
Rusya'ya karşı sert önlemlere başvurmuş ve Rus işgaline karşı direnen
Ukrayna'ya askeri ve maddi yardımlarını bariz ölçülerde arttırmıştır. Arkasında
görüş farklılıkları ve bir dizi tartışma barındırmakla birlikte son olarak Ukrayna'ya
Batı menşeli ağır silahlar (Leopard/Abrams [tankları](#) ve daha uzun menzilli silah
sistemleri gibi) vermeyi
kararlaştırmıştır. Sırada, Ukrayna'nın talep ettiği F16 uçaklarının tedariki
bulunmaktadır.

Mevcut tabloda, savaşın ilk aşamalarda yapılan [tahminleri](#) doğrularcasına daha uzun süre küresel gündemi meşgul edeceği görülmektedir. Putin'in tanımıyla uzun soluklu bu 'yerel çatışma'nın küresel boyutları ele alındığında karşımıza sadece ABD, NATO ve AB gibi aktörler değil, ABD'nin ana rakip olarak gördüğü Çin de çıkmaktadır.

Batılı çevrelerde bugün itibariyle baskın olan görüş, Ukrayna'daki savaştan Rusya'nın zayıflamış bir halde çıkacak olduğudur. Nihai [hedefi](#), süreci nükleer bir 'kabus senaryosuna' sürüklemekten, elinde nükleer silahlar bulunan Rusya'yı 'akran bir rakip' olmaktan çıkarıp, 'akran olmayan bir alt ligdeki bölgesel bir aktöre' dönüştürmenin oluşturduğu ne sürülebilir. Koşulları ve olası sonuçları henüz belirsizliklerle dolu olsa da Ukrayna'daki savaşın önümüzdeki dönemde son bulmasının ertesinde esas 'vekâlet mücadelesinin' ABD ile Çin arasında Rusya zerine odaklanması beklenmelidir. G mücadelesine sahne olacak diğer bir aktörün ise, Hint-Pasifik bölgesi ve küresel düzlemde önemli bir ağırlık kazanan Hindistan olması öngörülebilir. Hindistan'ın da mevcut ortamda, Ukrayna'daki savaş bağlamında Çin'den çok farklı olmayan bir çizgi izlediği gözlenmektedir.

Geçen yıl savaş başladığında Çin'in ne tam anlamıyla Rusya'nın yanında durduğu ne de Rusya'yı karşısına alacak bir yola saptığı gözlenmiştir. Özünde Çin, Rusya'nın Ukrayna'da yürüttüğü savaşın kendisini ve küresel düzeni olumsuz yönde etkileyen sonuçlarından rahatsızdır. Bu rahatsızlığını Rusya bağlantılı konularda BM Genel Kurulu'nda alınan kararlarda ekimsen kalmakla ortaya koymaktadır. Putin 'nükleer kartı' her ileri sürdüğünde Çin st düzey yetkililerinin ortalığı yatıştırmaya dönük dozu ayarlı tepkiler gösterdikleri de bir olgudur.

Çin Komünist Partisi (KP) Merkez Komitesi Siyasi Bürosu yesi ve KP Merkez Komitesi Dışışleri Komisyonu Ofisi Direktörü Wang Yi'nin

Şubat 2023'te düzenlenen [59. Münih Güvenlik Konferansı](#) vesilesiyle gerçekleştirdiği Avrupa turunda Fransız, İtalyan, Alman, Macaristan ve Rus karşıtlarıyla yaptığı temaslar dikkat çekici yönler içermiştir.

Wang Yi, [Avrupa'da yaptığı temaslarda](#), Ukrayna'da süren savaş karşısında Çin'in 'nesnel ve tarafsız bir tutum sergilediği ve barış görüşmelerini teşvik etmeye bağlı bulunduğu' görüşünü dillendirmiş ve Çin'in Avrupa ülkeleriyle işbirliği halinde Ukrayna'da öncelikle ateşkesin sağlanması, bilahare erken bir tarihte çatışmanın son bulması yolunda çalışacağını açıklamıştır. Münih'te Ukrayna Dışişleri Bakanı Kuleba ile [ikili temas](#) gerçekleştiren Wang Yi, Kiev'e gitmemiş, buna karşılık Ukrayna işgalinin birinci yıldönümüne denk gelen bir tarihte [Moskova'yı ziyaret etmiştir.](#) Bu ziyarette iki ülke arasında 'sınır tanımayan' ortaklığın daha da ilerletileceği açıklanmıştır.

Wang Yi'nin, Münih Güvenlik Konferansı sırasında Çin'in Ukrayna'daki krize siyasi bir çözüm bulmayı hedefleyecek bir [belgeyi](#) kısa bir süre içinde gündeme getireceğini bildirmesinin akabinde, Çin Dışişleri Bakanlığı Rus işgalinin başladığı gün olan 24 Şubat'ta 'Ukrayna Krizinin Siyasi Çözümü Üzerine Çin'in Tutumu' başlıklı bir [açıklama](#) yapmıştır. On iki maddeden oluşan açıklamada, açıkça telaffuz edilmese de Rusya'nın tetiklediği Ukrayna krizinin barışçıl yoldan çözümüne dair Çin önerileri sıralanmaktadır. Öneriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde hem Batı dünyasına hem Rusya'ya yönelik eleştirel bir bakış açısının metne hâkim olduğu görülmektedir.

İlk maddede BM Şartına atıfla ülkelerin egemenlikleri, bağımsızlıkları ve toprak bütünlüklerinin korunması ilkesi ile uluslararası ilişkilerin temel normlarına yapılan gönderme Rusya'yı herhalde memnun edecek bir yazım tercihi değildir. Keza, açıklamanın sekizinci maddesinde nükleer silahların kullanılmaması,

nükleer savaşların yapılmaması ve nükleer silah kullanımına ve tehdidine karşı durulması gereğinin kuvvetli ifadelerle yer alması, savaşın başından bugüne 'nükleer kartı' sıkça kullanan Putin'e verilen açık bir mesajdır.

Avrupa güvenlik mimarisi ile Avrasya kıtasının barış ve istikrarına atıf yapılan ikinci maddede, bloklara dayalı Soğuk Savaş zihniyetinin terk edilmesine yapılan göndermeyle de başta ABD olmak üzere Batı dünyasına çağrıda bulunmaktadır.

Sanayi ve tedarik zincirlerinin istikrarının sürdürülmesine ayrılan on birinci maddede, mevcut ekonomik sistemin sürdürülmesi, dünya ekonomisinin siyasi amaçlar için araçsallaştırılmaması, enerji, finans, gıda ve ulaşım sektörlerinde uluslararası iş birliğinin bozulmasının engellenmesi gibi unsurların sıralanması Çin'in küresel ekonomiye yaklaşımının özünü yansıtmaları bakımından önemlidir. Bu ifadeler Çin'in, mevcut küresel ekonominin bozguncusu değil, etkin bir paydaşı olmayı yeğlediğini ortaya koyar niteliktedir.

Ukrayna'daki çatışmaların üzerinden bir yıl geçtikten sonra, Çin'in süregiden savaşa son vermeyi amaçlayan 24 Şubat tarihli tutum açıklaması bu ülkenin, bir yandan Batıya karşı rekabetinde yanında tuttuğu stratejik ortağı Rusya'yı ürkütmeyecek, diğer yandan Batı dünyasını da kapsayan çok taraflı bir çerçevede mevcut krize siyasi çözüm getirmek suretiyle barış üretmek yolunda bir role soyunduğuna işaret etmektedir.

Çin'in, krizin çözümünde Rusya üzerindeki etkisini ne derecede kullanacağı, ilan ettiği tutum açıklamasının uygulanmasında başarı sağlayıp sağlayamayacağı yakından izlenmelidir. Barışı tesis etmeye dönük önerilerinin sahaya yansıtılmasında Çin'in mevcut güçler dengesi tahtında, Batının da bir şekilde desteğini alması gerekecektir. Çin tutumunun açıklanmasından sonra özellikle ABD'den gelen sinyallerin olumlu olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, Batı'nın bu aşamada Çin önerilerine mesafe koyduğu gözlenmektedir. Buna karşılık Ukrayna Devlet Başkanı [Zelenski'nin](#), Çin'in

önerilerine daha toleranslı baktığı, bu çerçevede savaşın sonlandırılmasına Çin'in ilgi duymasının kötü olmadığı ve Rusya'nın tecrit edilmesinde yarar sağlayabileceği yolundaki ifadeleri dikkat çekmektedir.

Ortaya attığı önerilerin karşılaşmakta olduğu direnç saklı kalmak kaydıyla Çin'in, önerilerini geniş uluslararası çerçevede kabul ettirmekte ilerleme sağlayıp, netameli de olsa bir barış sürecini tetiklemesi halinde, Rusya'nın en azından BM ölçeğinde kaybettiği saygınlık, halen süren savaşın demografik yönü dahil Rus ekonomisinde ortaya çıkarmakta olduğu hasar ve olası bir barış temettüsünün Rus siyaseti ve yönetici sınıfı üzerinde kendisine açabileceği nüfuz alanından istifadeyle Rusya'yı kendisine daha da bağımlı kılmaya yönelmesi şaşırtıcı olmayacaktır.

Geçen yıl başlattığı savaşla Rusya'nın, geçmişte olduğu gibi Avrupa'nın ortasına yeniden bir 'Demir Perde' öremeyeceği, bu bağlamda Avrupa-Atlantik bölgesinin göbeğinde 'mini SSCB' tesis edemeyeceği açığa çıkmıştır. Rusya, atmakta olduğu her adımla denklemini orta-uzun vadede kendi aleyhine çevirmekte, an itibarıyla Ukrayna ölçeğinde bir 'Dehşet Perdesi'ni halihazırda defolu olduğu ortaya çıkan kendi strateji tezgahında döşemekle meşgul olmaktadır. Kan ve vahşetle dokunmakta olan bu perdenin orta-uzun vadede aralanacağını ve sahneden kalkacağını öngörmek gerekir.

Rusya'nın iç dinamiklerinin savaş ertesinde ne yöne evrilebileceğini, devam eden savaşın 'Putinizm'in sonunu getirip getirmeyeceğini, Putin sonrası Rus liderliğinin bölgesel ve küresel ilişkilerde nasıl bir strateji izleyeceğini bugünden kestirmek bu aşamada kavramsallaştırması zor bir çerçeve oluşturuyor. Diğer yandan, 'Dehşet Perdesi' tamamen açılınca Rusya'nın kendisini, halen askeri anlamda ve özünde kendisinin de tarihi ve kültürel olarak katkıda bulunduğu değerler bütünlüğüne meydan okuduğu Batı dünyası içinde konumlandırma arayışına mı gideceğini, yoksa Batıya

karşı kullanışlı bir vasal ortak olma yolunda Çin'in 'koruyucu kanatları' altına mı sürükleneceğini zaman gösterecektir.

Fatih Ceylan, Büyükelçi (E.)

1957 Bursa doğumlu. 1979 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl Dışişleri Bakanlığına girdi. Master Derecesini Rutgers(ABD)/Princeton Üniversitelerinden aldı. İslamabad Büyükelçiliği, Deventer Başkonsolosluğu ve NATO nezdindeki Türkiye Daimi Temsilciliğinde, Brüksel Büyükelçiliğinde ve AB nezdindeki Türkiye misyonunda çalıştı. Düsseldorf'ta Başkonsolosluk, Sudan ve NATO nezdinde Büyükelçilik yaptı. Merkezdeki son görevi İkili Siyasi İlişkilerden Sorumlu Müsteşar Yardımcılığıydı. 2019 Şubat ayında emekliye ayrıldı.

Bu yazıya atıf için: Fatih Ceylan, "Uçurumun Eşiğindeki Rusya: Putinizm Üzerindeki Vekalet Savaşları , Çevrimiçi Yayın, 14 Mart 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/03/14/fc-4/>

Telif@*UIKPanorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.